

Sygelig stjæletrang hos klimakterielle kvinder.

(9 tilfælde fra retspsykiatrisk praksis, hvor tidligere akriminelle kvinder i klimakteriet har foretaget oftest meningsløse magasintyverier.)

Af NIELS PAPE,

Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik, afd. B.
(Chef overlæge, dr. med. Emma Vestergaard.)

Meddelt i let ændret form ved Dansk psykiatrisk Selskabs møde den 21. marts 1959 på Frederiksberg Hospital.

I den forensiske psykiatri er der i de sidste halvandethundrede år fremkommet en større række meddelelser, der af Gerhard Schmidt er samlet i en kompilatorisk artikel: »Der Stehtrieb oder die Kleptomane«¹, hvori der henvises til mere end hundrede artikler om emnet, bl. a. Wimmers meddelelse fra 1921²) om en undersøgelse af en gruppe kvinder med ikke-kriminel fortid, ofte i gunstige økonomiske kår, der udviser en tilsyneladende tvangsmæssig stjæletrang, der ved nøjere eftersyn synes at kunne tydes som en ubevidst sexuel »symbolhandling« med en mere eller mindre orgastisk ophidselsestilstand under eller efter tyveriet. Tyverierne var oftest »magasintyverier«, og de stjalne genstande udnyttedes ikke af patienten. Enkelte gange giver de stjalne genstandes art ligesom et fingerpeg mod det symbolske: »En gift, barnløs kvinde stjal fortrinsvis små børnesko«. Wimmer har beskrevet, at der undertiden sammen med tyveriet forekom slimet sekret fra vagina. I enkelte tilfælde drejede det sig om kvinder, der var frigide i forhold til deres mænd. Hos en kvinde med et flere år gammelt kunstigt fremkaldt klimakterium sluttede de kleptomane perioder sig til de stadig bestående »skyggenstruationer«.

Efter at straffeloven af 15. april 1930³) var trådt i kraft den 1. januar 1933, meddelte Carl Clemmesen i »Ugeskrift for Læger« i 1934⁴) »Om mentaliteten hos københavnske småforbrydere« 4 tilfælde af tvangsmæssig stjæletrang hos kvinder, der for de 3's vedkommende var menstrueret og 1 af dem i et begyndende klimakterium.

William Healy sonderer i »The Individual Delinquent«⁵) mellem

1) det patologiske tyveri, hvor der stjæles for stjælingens egen skyld — der er her en sammenhæng mellem sjælelige konflikter, menstruation, svangerskab, klimakterium m. v., og tyveriet er »a sort af relief phenomenon for repressed elements in mental life«.

2) Tilfælde, hvor der stjæles for spændingens skyld eller for spændingen + besiddelsen, og

3) tilfælde af fetichisme (hvor tingene tilegnes i sexuel øje-med).

Kun for den 1. gruppes vedkommende kan der ifølge Healy tales om kleptomani.

Hurwitz skriver i sin kriminologi⁶): »Hvad kleptomanien angår, er denne i sin egentlige sygelige form karakteriseret af en tvangsmæssig impuls til tyverihandlinger uden berigelsesmotiv. Det er navnlig kvinder, der begår tyverier af denne ægte kleptomane type, som regel i større varehuse, uden trang til eller særlig interesse for de ting, der tilegnes. Grænsen mellem disse, efter hvad der antages, ret sjældne tilfælde og tyverier med overvejende normal motivation, kan i praksis være meget vanskelig at drage«.

I »Acta psychiatrica et neurologica«⁷) skriver P. Dickmeiss »Om kvinders kriminalitet under klimakteriet« — hvor der gøres opmærksom på, at klimakterielle kvinders kriminalitet falder i 2 skarpt adskilte grupper.

Den ene gruppe adskiller sig ikke på væsentlige punkter fra almindelig kriminalitet. Der er ingen homogenitet, hverken hvad angår lovovertrædelserne eller personerne. Psykopatiske karaktertræk forekommer hyppigt, og tidligere kriminalitet er ikke sjælden. De kriminelle forhold er ret tydeligt motiverede, og selv om man ved kriminalitetens optræden ikke helt kan se bort fra en vis medvirken af klimakteriel psykisk instabilitet, er det tilsyneladende i højere grad et spørgsmål om tilfældigt sammentræf mellem kriminalitet og klimakterium.

Den anden gruppe omfatter klimakterielle kvinder, som aldrig eller kun undtagelsesvis har været i konflikt med straffeloven. De er respektable, hæderlige, flittige kvinder, der altid har levet et enkelt, stilfærdigt liv, og som socialt tilhører den jævne, solide mellemklasse. Deres tidligere psyke har hos nogle været let sentimental og følsom, men psykopatiske træk findes så godt som ikke hos denne gruppe. Efter at have nået klimakteriet har de mistet den psykiske balance, og under indflydelse af deres ofte depressivt farvede mentale instabilitet foretager de tyverier, hvilket er i absolut modsætning til deres sædvanlige natur og handlingsmønster. Tyverierne falder hovedsageligt i 2 kategorier, dels magasintyverier af kleptomane karakter, dels enkelte isolerede tyverier.

Det er åbenbart, at begge disse former har udtalt irrationel karakter, idet det sædvanlige berigelsesmotiv eller andre mere rationelle motiver ikke kan antages at foreligge. De pågældende kvinder behøver ikke de ting, de stjæler, og de gør i almindelighed ikke brug af dem.

I Dickmeiss's materiale, der omfatter 7 tilfælde, var 6 gift og 1 ugift. Den ugifte havde kun ringe sexuel erfaring. Af de gifte var 2 frigide, mens de resterende 4 havde et almindeligt, normalt

sexualliv. — 3 af de 7 fortalte, at de før tyverierne følte en stærk trang til at stjæle — en stærk indre utilpashed og trang — under hvilken deres kontrol var insufficient — de beskriver det sådan: »Jeg var ikke mig selv.« — Efter tyveriet følte de sig veltilpas og »vidunderligt« afslappede. De 4 andre talte om en pludselig indskydelse til at stjæle, som de uden nærmere refleksion gav efter for, men der var ingen forudgående spænding og ingen følgende afspænding eller ro.

Dickmeiss gennemgår de beskrevne tilfælde ud fra den del af den psykoanalytiske teori, at motiveringen til tyveriet skulle symbolisere den »forbudte« seksualakt, men slutter med den antagelse, at det for de nævnte tilfælde er naturligt at søge grundlaget for den kriminelle handling i den klimakterielle, følelsesmæssige labilitet, der i alle tilfældene har været meget udtalt.

Til Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik, afd. B., er der i 5-års perioden 1953—58 af anklagemyndigheden til mentalobservation henvist 15 kvinder, sigtet for tyveri under omstændigheder, der tydede på sjælelig uligevægt i forbindelse med klimakteriet. For 6 af de pågældendes vedkommende syntes klimakteriet blot at være et tilfældigt sammentræf med kriminaliteten, mens det for de 9 andre drejede sig om tyverier af tilsyneladende kleptomane karakter. Deres sygehistorier skal kort refereres:

I. 53-årig ugift invalidepensionist.

Arvelige forhold: morfader suicideret ved hængning.

Født ved tangforløsning — epilepsi fra 17-års alderen — phenemalbehandlet — krampeanfald ca. 1 gang ugentlig, ingen abscesser eller tågetilstande.

Ydre liv: yngst af 3 søskende, moder død, da patienten var 15 år gammel. Forsøgt at klare sig som husassistent trods hyppige krampeanfald. Fra 30 år gammel invalidepension. Aldrig gift eller forlovet — meget ringe, altid utilfredsstillet sexualliv — frigid, har haft et platonisk forhold til en 25 år ældre enkemand. Bor alene i en elendig lejlighed. Hun er meget sparsommelig og har af sin invalidepension opsparet 25.000 kr. i kontanter.

Af psyke epileptisk præget, reduceret, klæbende, samtidig opfarende, eksplosiv, sårbar og forurettet, men sikkert originært normalt begavet.

50 år gammel klimakterium med ret udtalte gener. 51 år gammel begik hun et mindre magasintyveri og er nu 53 år gammel sigtet for magasintyverier af saltbøsser, kuglepenne, silkebånd til en værdi af 9 kr. Hun indrømmer, at hun er »slem« til at stjæle småting i store forretninger, hvor tingene ligger fremme, »det kommer pludseligt over mig, det er en slags samlermani«. Hun anvender aldrig de ting, hun på ulovlig vis har tilegnet sig.

Sagen sluttet dels på grund af bevisets stilling, dels i medfør af straffelovens § 16.

II. 50-årig ugift håndarbejds lærerinde.

Arvelige forhold: fader hidsig, opfarende, moder nervøs, depressiv, en søster depressiv, en anden søster depressiv med suicidalforsøg.

Legemlige sygdomme: i mange år højresidig migræne med kvalme og opkastning, ingen kramper eller epileptiske anfaldsfænomener. Fik 45 år gammel livmoderen fjernet, siden kun ubetydelig menstrualblødning. Siden 49 års alderen ret udtalte klimakterielle gener.

Ydre liv: hun er nr. 2 af 4 søskende. Opdraget af rigoristisk, brutal, hidsig, dominerende fader, der døde, da hun var 6 år gammel. Hun har altid senere søgt at glemme sit indtryk af faderen, »da det ikke var godt at tænke på«. Moderen sart, nervøs, men følelseskold og yderst egoistisk — har holdt patienten i en stærk afhængig, uselvstændig attitude. Uddannet som syerske — senere tilskærer og direktrice. Egen systue i 15 år, derefter faglærerinde — glad for arbejdet — »en befrielse at være hjemmefra«.

Har altid været ængstelig, utryg, følsom, nærtagende, tilbageholdende, pertentlig med et tvangsmæssigt præg — ser efter, »om alt er lukket og låset«. Har skyldfølelse, hvis hun blot en enkelt gang føler sig glad til mode.

Ikke tidligere sigtet eller straffet.

Sexualliv: aldrig forlovet eller gift — bange for mænd — bange for at de skulle ligne faderen. 20 år gammel efterstræbt af en onkel med voldtægtsforsøg og forsøg på kvælning, men ingen korporlig overlast — »fik en skræk for livet« — har aldrig senere haft seksuelle forhold.

I klimakteriet, 50 år gammel, har hun i løbet af ca. 1 uge fra stormagasiner stjålet kjolerester, handsker, damestrømper, herrestrømper, 2 slips, forskellige smykker, tørklæder, 27 lomme-tørklæder, 9 indkøbstasker, tændstikker, 2 krystalvaser, 1 plasticbeholder m. m. Hendes moder var med i butikken, og de to var i småskænderi. Hun kan ikke forklare, hvorfor hun stjal, og hun havde ikke brug for de stjalne effekter. I den periode, hvor hun begik tyverierne, skulle hun have haft sin menstruation og følte sig meget nervøs og oprevet, havde hovedpine og ønskede, at hun måtte få en blødning, idet hun havde erfaring for, at en sådan »udløsning« bedre tilstanden betydeligt.

Sagen sluttet af Rigsadvokaten mod, at patienten aflægger indenretlig tilståelse, og under forudsætning af at Dansk Forsorgsselskab vil påtage sig tilsyn.

III. Fraskilt 48-årig syerske.

Arvelige forhold: moderens søster åndssvag.

Tidligere legemlig rask, specielt ingen hjernebetændelse, hjerneystelse, hovedpine eller krampeanfald og heller ingen epileptiske anfaldsfænomener. Menses fra 14 til 45 år. Udtalte klimak-

terielle stemningskred, depressioner, nervøsitet og træthed — nu gennem 9 år.

Har været gravid 2 gange. En naturlig fødsel 22 år gammel. Året efter spontan abort i 3. måned.

Tidligere liv: datter af landmand, nr. 2 af 14 søskende, gammeldags, noget strengt opdraget, moder indremissionsk. Patienten var meget glad for sin fader, der døde, da hun var 19 år gammel. Hun var derefter 1 år hjemme og giftede sig året efter med den 2 år ældre bestyrer på fædrenegården. 2 år senere rejste ægtefællen til Canada, og det var meningen, at patienten skulle følge efter, når han havde fundet fodfæste, men på grund af vanskeligheder ved emigrationsforholdene trak hendes afrejse ud — ægtefællerne brevvekslede, men også dette hørte op. — Først efter 26 års forløb søgte og fik patienten skilsmisse. Hun var da 48 år gammel.

Hun boede først hjemme hos sin moder sammen med sønnen. 30 år gammel rejste hun med ham til København, hvor hun ernærede sig først som husassistent, senere som husbestyrerinde og sidst som syerske. Hun har ved betydelig personlig indsats opretholdt hjemmet for sig og drengen og klaret sig så godt, at han kunne gennemgå en højere uddannelse.

I patientens klimakterium, 45 år gammel, blev sønnen forlovet. Patienten akcepterede forlovelsen, men bemærkede samtidig på en turistrejse til Østrig en stærk støjletrang, som hun dog kunne holde i ave. Kort tid senere — i en periode, hvor hun ventede sine blødninger, som udeblev — tilegnede hun sig i en trancelignende fågetilstand i et stormagasin nogle varer, der lå fremme på disken. Hun blev idømt 30 dages fængsel betinget mod behandling, søgte læge og blev hormonbehandlet og undgik at tage til byen på menstruationstidspunkterne. I 1953 måtte hun imidlertid, samtidig med menstruation, til byen i et vigtigt ærinde i forbindelse med sønnens forestående bryllup. Hun kom atter i en trancelignende tilstand og vågnede op i et stormagasin, stående med et par for små sko i hånden.

Sagen sluttedes af Rigsadvokaten uden tiltale under hensyn til det om patientens tilstand i gerningsøjeblikket oplyste.

Hun er efter skilsmissen forblevet ugift, er flittig, sparsommelig og stræbsom og sidder i gode økonomiske kår, men i 1957 recidiverede hun, igen i en trancelignende tilstand, på et tidspunkt, hvor hun ventede menstruation. — Sagen sluttedes atter med Statsadvokatens samtykke under hensyn til pågældendes mentale tilstand i gerningsøjeblikket.

IV. 43-årig husmoder.

Arvelige forhold: farfader fordrukken, fader hidsig, brutal, moder pirrelig.

Legemlige sygdomme: 12—13 år gammel »Spansk Syge«, højfebril, uklar. Adskillige legemlige lidelser, smerter i underlivet

og migrænoid hovedpine. Ingen kramper eller epileptiske anfaldsfænomener.

Menses fra 12 til 43 år, altid uregelmæssig, udtalte klimakterielle gener: hestestigninger, hjertesmerter, åndenød og angstfor-nemmelser.

Har været gravid 4 gange. 1. fødsel 19 år gammel, 5 uger før tiden, var sløj under svangerskabet. 2. fødsel 26 år gammel, udtalt kvalme under svangerskabet, fødslen besværlig. 3. fødsel 28 år gammel, lå 3 måneder helt afkræftet i sengen. Sidste fødsel 32 år gammel, 1940, var da 2 gange indlagt på hospital for kvalme og opkastninger. Har aldrig ønsket børnene, men er glad for dem.

Hun har altid været frigid og har altid haft angst for at blive gravid og haft afsky for sexuliv.

Ydre liv: født i provinsby som nr. 5 af 9 søskende, hvoraf flere døde som spæde. Strengt og ukærligt opdraget af hidsige, uomgængelige forældre, der ikke var til at gøre tilpas. Fik mange klø og havde hårdt arbejde fra sin barndom. Har altid følt sig tilovers, aldrig kendt til fortrolighed til forældrene. Skolen følte som et fristed, men hun blev tit holdt hjemme for at passe sine mindre søskende. Efter konfirmationen hjemme til hun 19 år gammel blev gift med en 9 år ældre smedesvend. Manden arbejdsmæssig stabil, men ganske uforstående over for patienten og støtter hende aldrig, hverken personlig eller over for børnene. Hun har i hele sit liv følelsesmæssigt været fuldstændig utilfredsstillet.

Angiveligt aldrig rapset som yngre og har ikke på anden måde vist sig tyvagtig. Aldrig sigtet eller straffet.

I klimakteriet, 42 år gammel, havde hun, efter et skænderi med manden, som hun nægtede samleje på grund af menstruation, foretaget et impulsivt tyveri i et stormagasin. Straffet med 60 dages fængsel betinget.

Hun har altid været mindreværdsførende, ængstelig, stemningsblød, forsagt og pessimistisk og efter den betingede dom stærk selvbebrejdende. 2 år senere tilegnede hun sig imidlertid efter en pludselig indskydelse i et stormagasin 2 par sko, der stod fremme på disken. Hun havde ikke brug for skoene og havde for den sags skyld penge med, så hun kunne have købt sko, hvis hun trængte til det. Hun er en reel kone, der etisk er veludrustet.

Blev ved Københavns Byret idømt 80 dages fængsel betinget mod 4 års prøvetid og 2 års tilsyn under Dansk Forsorgsselskab.

V. 57årig husmoder.

Arvelige forhold: moder ubehandlet manio-depressiv stemningssygdom.

Legemlige sygdomme: i puberteten, 18 år gammel, besvimelsesanfald og svimmelhed. Hjernerystelse 56 år gammel med bevidsthedstab, kvalme og opkastninger, men uden følgetilstande. Aldrig kramper eller andre epileptiske fænomener.

Menses fra 18 år gammel, fortsætter i patientens nu 59. år, men klimakterielle gener igennem 2 år.

Har været gravid 2 gange, 1. gang 40 år gammel med naturlig fødsel. Barnet, en dreng, lever og er rask. 2. gang gravid 3 år senere, fødslen normal. Barnet, en dreng, døde 1 måned gammel af hjertelammelse.

Ydre liv: født på landet, faderen var lærer. Hun er ældst af 2 søskende, idet hun har en 2 år yngre søster. Udtalt forskelsbehandling af børnene, idet forældrene altid har stillet meget store, strenge krav til patienten i modsætning til søsteren, der blev beskyttet. Patienten blev hundset af moderen og af faderen betragtet som dreng. Hun tillagde sig drengedæd — klatrede i træer, kravlede på tage, var vilter og voldsom i leg. Har altid måttet tage sig af sin yngre søster, der er yderst dependent og næsten parasitær. Patienten har altid budt sig selv hårdt legemligt arbejde og pålagt sig en asketisk livsførelse.

Et fra 28 års alderen i 6 år varende samlivsforhold til en jævnaldrende mand afbrød hun »for ikke at svigte søsteren«, idet hun over for samleveren påberåbte sig, at han havde været hende utro.

38 år gammel blev hun gift med en 10 år yngre hovmester. Ægteskabet disharmonisk. Han er aldrig anerkendende, altid kritisk, kalder hende gammel, dum og grim. Hun har ofret sig helt for sit hjem og specielt for den nu 18-årige søn, der vil være sømand og nu er taget på langfart.

Patienten har i mange år haft en art samlermani og gemmer penge, modeller af skibe og flere andre ting på en ret planløs måde, drengens børnetøj, chokolade (som hun holder meget af), og som hun godt kan give bort til andre. Hun er yderst spartansk over for sig selv, men ikke over for mand og barn.

I puberteten tilegnede hun sig, 18 år gammel, en guldring i en forretning, hvor hun var kunde. Hun afleverede ringen kort efter, men da var der foretaget kriminel sigtelse. Idømtes 30 dages fængsel betinget. Ganske kort efter fik hun for 1. gang sin menstruation.

1. gang coitus 28 år gammel. Kønsdriften stærk, normalt rettet, men hun har af og til uvilje mod samleje grundet på, at hun antager, at manden er hende utro. Manden gør vrøvl over, at hun »ikke er med«. Hun benytter af og til onani, når manden ikke er hjemme. Hun nægter ofte manden samleje for at hævne sig. Hun er i almindelighed i dårligt humør efter coitus.

Hun har i 1 år haft klimakterielle symptomer med stærkere blødninger, indre spænding og svedudbrud. — Samtidig med at sønnen tog til søs, stjal hun i et vandrerherberg flere tæpper og foretog i mindst 17 tilfælde magasintyverier. Angiver, at hun ikke var sig selv bevidst, og selvom hendes soveværelse var ved at få karakter af et varehus, »så hun ikke de ophobede, stjalne genstande«. Hun har ikke anvendt dem og har ikke haft brug for dem.

Efter sigtelsen tør hun næsten ikke færdes på gaden — går ude i rendestenen for at undgå at komme for nær til de fristende forretninger.

Hun er velbegavet, uden psykopatiske træk, etisk og moralsk veludrustet.

Sagen sluttet af Rigsadvokaten mod 4 års straffri vandel under tilsyn af Dansk Forsorgsselskab, og mod at patienten underkaster sig (medicinsk-) psykiatrisk behandling.

VI. 58-årig husmoder.

Arvelige forhold: moder migræne. 7 år yngre søster og patientens ældste søn er åndssvage i lettere grad. Datteren sigtet for impulsivt tyveri under svangerskab.

Legemlige sygdomme: tidligere fysisk rask, specielt aldrig kramper eller epileptiforme manifestationer.

Menses fra 18 til 54 år, pludseligt ophør for 4 år siden, ledsaget af hovedpine, hedeture og svedudbrud, nervøsitet og støj-øverfølsomhed — de klimakterielle symptomer består.

Ydre liv: født som nr. 2 af 3 søskende, forudgået af en velbegavet broder, efterfulgt af den åndssvage søster. Fra tidligste barndom udtalt forskelsbehandling i forhold til begge søskende. Broderen blev på alle måder fremhævet — blev præst — den yngre søster stærkt beskyttet. Patienten selv førte en askepot-tilværelse med slid og slæb uden anerkendelse, og det blev bebrejdet hende, at hun var en pige.

Gift 19 år gammel med en 10 år ældre mand, med hvem hun har 4 børn: En 36-årig hjemmeværende debil søn, der efter uterlighedshandling har været anbragt på åndssvageanstalt en tid, en 34-årig, 2 gange gift søn, der atter er i ægteskabelige vanskeligheder. En 28-årig gift datter, der har vist stjæltrang under svangerskab samt en 20-årig ugift søn, der er soldat. — Ægtefællen meget tilbageholdende, indesluttet, »man mærker ham ikke«.

Patienten har livet igennem lidt stærkt under det dybtgående modsætningsforhold til sin familie, først til forældrene og efter deres død til sine søskende, af hvem hun mener sig forfordelt og forbigået i arvesag. Hun har altid følt sig ængstelig og utryg, bl. a. på grund af den åndssvage søn, og hun har taget børnenes vanskeligheder tungt. Hun er glad for sin mand, men på en meget upersonlig måde. Hun er overdreven pertentlig i sit hjem med rengøringsmani.

55 år gammel, da hun havde været i klimakteriet i 1 år, tilfældig hun sig efter en pludselig indskydelse en tilfældig nederdel i en forretning — hendes mand var med. Blev idømt dagbøder. Var herefter meget ængstelig for at færdes i forretninger og holdt sig altid nær til ægtefællen. Da hun før jul skulle købe en julegave, gik det ikke an, at manden var med, hvorfor hun i stedet ledsagedes af sin gravide datter. I et stormagasin, hvor de kom

bort fra hinanden, tilegnede de sig, hinanden uafvidende, forskellige let tilgængelige effekter, der lå fremme på disken.

Sagen sluttet af Rigsadvokaten uden tiltale mod 3 års straffri vandel og tilsyn af Dansk Forsorgsselskab.

VII. 56-årig rengøringsassistent.

Arvelige forhold: moderens morfader spillegal, forsøgte selvmord ved overskæring af halsen med stumhed til følge. Morfader drikfædig, moder hysterisk, grænsende til sindssyge, led af stjeletrang, da hun var gravid med patienten.

Legemlige sygdomme: sygelig som barn, svagt syn på højre øje. Menses fra 18 år gammel, stjal kager i puberteten. Begyndende klimakterielle gener fra 50 års alderen. Menstruationen ophørte 55 år gammel.

Gravid een gang, aborterede i 7. måned efter fald med cykle.

Ydre liv: datter af rideknægt, enebarn, opdraget hos forældrene på en hård og følelseskold måde, mener sig fuldkommen forsømt i henseende til hengivenhed og ømhed. Blev aldrig kælet for og blev afvist, hvis hun nærmede sig forældrene. Især var moderen hård og brutal og ufølsom. Hun havde rengøringsmani. Faderen behandlede patienten som en dreng. Hun skulle op kl. 4 om morgenen for at strigle heste. Begge forældre har altid villet bestemme over patientens gøren og laden, selv i hendes voksne alder. Hun har gået i katolsk pigeskole — ikke fordi hun eller forældrene var katolikker, men fordi »den skole var den fineste«. Hun var ked af skolegangen, hadede lærerinderne, var bevidst uartig, oppositionel og trodsig. Efter skoletiden i kontorlære uden at kunne aflokke det nogen interesse.

Patienten har været gift 5 gange.

1. gang 23 år gammel med ingeniør, der havde stilling i Mellemamerika. Efter 1 års forløb blev hun »kaldt hjem«, da moderen var syg. Blev hjemme og søgte og fik skilsmisse uden indvendinger fra mandens side.

Gift 2. gang få år efter, men ægteskabet blev »ødelagt af forældrene«.

Gift 3. gang 33 år gammel, 1/2 år efter moderens død, med en dansker, med hvem hun tog til Sydamerika. Vendte kort tid efter skuffet tilbage, søgte og fik skilsmisse.

Gift 4. gang 44 år gammel med en 11 år yngre forvalter, som hun havde samlevet med 8 år forud. Han omkom ved vådeskudsulykke efter 4 års ægteskab.

Gift 5. gang 8 år efter, nu 54 år gammel, med en ligeledes 11 år yngre skibskok, »dette ægteskab er det største fejlgreb«. Manden brutal, sexuel pervers, drikfædig — impotent, hvis han ikke kan slå patienten under coitus.

Tidligere psyke: altid mørkeræd, ængstelig for at være alene, er indesluttet, rastløs, hård, men angivelig oprigtig og pålidelig.

Hun har været frigid i alle sine ægteskabelige forhold med undtagelse af den 4. ægtefælle. Hun føler sexuel samkvem som uæstetisk og ubehageligt.

De sidste 4 år, i klimakteriet, har hun haft stjæltrang, når noget gik hende imod, specielt når hun er vred på manden, og hun vedkender sig, at hun har tilegnet sig forskellige effekter, når hun har følt sig i særligt dårligt humør, når hun har været mindreværdig og følt sig ussel. Hun har fuld erindring om tyverierne, som ikke har tjent noget praktisk formål.

Blev ved Københavns Byret idømt 6 måneders fængsel. Straffefsoningen udsat 1 år mod tilsyn af Dansk Forsorgsselskab, senere fritaget for straf ved Kongelig resolution mod 3 års straffri vandel og 1 års tilsyn af Forsorgsselskabet.

VIII. 38-årig gift ekspeditrice.

Arvelige forhold: kender ikke sin fader, moder hysterisk.

Legemlige sygdomme: bortset fra galdestensanfald tidligere legemlig rask. Ingen hjernerystelser eller epileptiske anfalds-fænomener.

Fader skibskaptajn, forældrene så tidligt skilt, at patienten ikke erindrer sin fader. Hun er yngst af 2 søskende. Moderen og den ældre søster rejste til Sverige efter skilsmissen og overlod patienten i pleje hos en fremmed gammel kone. Her led hun nød og trang og kom senere i pleje hos et ægtepar med 2 voksne døtre. Gammeldags, rigoristisk og streng opdragelse, samtidig uselvstændiggjort og fik aldrig lov til at udfolde sig. Plejeforældre var nærige og lod patienten gå i tøj, der udleveredes af socialkontoret — følte sig uglest i skolen.

Ville være tandtekniker, måtte ikke og blev i stedet ekspeditrice i viktualieforretning.

Gravid 18 år gammel, bortadopteret barnet (en dreng).

Har været gift 5 gange.

Gift 1. gang 20 år gammel med en 10 år ældre, tyskfødt biblioteksbetjent, med hvem hun har en nu 17-årig datter. Ægteskabet opløst efter få års forløb på grund af den dominerende preussiske svigermoders mellemkomst.

Gift 2. gang året efter skilsmissen med en jævnaldrende mand. Ægteskabet disharmonisk, skilt efter 1 års forløb.

Gift 3. gang med en 1 år yngre mand, hun tilfældigt havde truffet i toget. Ægteskabet dårligt fra starten, skilt efter 1 år.

Gift 4. gang 1 år efter med en 1 år yngre arbejdssky, men velhavende mand, levede i sus og dus. Han var bisexual, og ægteskabet blev opløst efter mindre end 1 års forløb.

Gift 5. gang 31 år gammel med en 5 år yngre, ikke tidligere gift mand. Ægteskabet var op og ned, og patienten er nu separeret. Han var kold, hård, uforstående, kunne være tavs i dagevis.

Patienten har været frigid i alle ægteskaberne undtagen med den bisexuelle ægtefælle.

Patienten vil altid have været nervøs, mindreværdsfølelse — hvilket hun har søgt at overkompensere ved at være pralende og fortælle historier, hvori hun fremtrådte i mere tiltalende og interessante skikkelser end i virkeligheden. Hun har haft dagdrømme og har hele livet igennem næret ressentiment og misundelse over for mennesker på grund af sin svaghed og manglende evne til at gøre sig gældende.

Hun er ikke tidligere sigtet eller straffet.

I et begyndende klimakterium har hun, 38 år gammel, efter en pludselig indskydelse stjålet en bomuldspyjamas, 3 grammofonplader og et par damesko. Hun finder sin adfærd dum, idiotisk, uforklarlig, moralsk forkastelig og kan bagefter ikke huske, hvordan varerne så ud. Hun havde ikke brug for de pågældende ting og havde rigelige penge med, såfremt hun havde ønsket at købe noget. Skoene var 2 numre for store.

Blev ved Københavns Byret dømt til 2 års tilsyn under Dansk Forsorgsselskab + psykiatrisk behandling.

IX. 43-årig enke.

Arvelige forhold: moster depression — behandlet på sindssygehospital.

Legemlige forhold: tidligere rask, dog begyndende tunghør. Ingen hovedpine, kramper eller epileptiske anfaldsmanifestationer.

Menses fra det 15. år, aftagende fra det 42. år. Stadig blødning, men har klimakterielle gener.

3 normale fødsler for henholdsvis 19, 16 og 11 år siden.

Ydre liv: født i en større provinsby som nr. 4 af 5 søskende. Opvokset i gode økonomiske kår, men faderen streng, hidsig, dominerende og skulle spørges til råds i småting. Moderen ængstelig, svagelig og uselvstændig. — Patienten har taget mellemskoleeksamen og var derefter viktualieekspeditrice.

Blev direkte hjemmefra, 22 år gammel, sexuel uerfaren, gift med en 11 år ældre prokurist i gode kår. Kun ringe fortrolighed i ægteskabet. Ægtefællen lidet sexuel aktiv, led bl. a. af ejaculatio præcox. Ægtefællen døde, da patienten var 37 år gammel, efterladende hende i gode økonomiske kår, men uden indflydelse på firmaets fortsatte drift. Hun knyttede sig til en 14 år yngre prokurist i firmaet. Forholdet varede i 2 år og gav anledning til snakken og kritik i den provinsby, hvor patienten boede. Ægteskab var på tale, men hun blev energisk frarådet dette, hvorefter han rejste fra firmaet, efterladende et i økonomisk henseende ret ringe underslæb, der imidlertid gav anledning til yderligere kritik af patienten, idet det antydedes, at hun havde været medvidende — eller i hvert fald med til at bruge det besvegne beløb.

Herefter blev hun i stigende grad nervøs, urolig og sexuellystfuld. Hendes læge rådede hende til at finde en seksualpartner, men konventionelle hensyn hindrede dette. Læste på dette tidspunkt om tyverier fra selvbetjeningsbutikker og følte sig nærmest opstemt ved læsningen. Forsøgte at tage forskellige ting på disken i forretninger i x-by, men modstod tyverierne under henvisning til, at »det kunne man ikke tillade sig i en lille by«.

Under omtalen af lystfølelsen ved tanken om at stjæle glider hun spontant over i omtalen af sit efterægteskabelige seksuelle forhold og forklarer, »det var jo ikke noget rigtigt for mig, da jeg måtte stjæle mig til det«. Blev inviteret af bekendte på biltur til København, og tanken slog ned i hende, at derved kunne hun komme til at stjæle i en stor butik. Følte sig opstemt, men beherskede sig og afslog invitationen. Blev overtalt og gik, ankommet til København, rastløs og spændt i en ophidset tilstand til et stormagasin og stjal lettilgængelige småting. Næste dag tog hun atter afsted, medbringende indpakningspapir, sejlgarn og poser til de effekter, hun agtede at tilegne sig, »der var som et slør over det hele«. Hun blev i butikken besat af en furios stjæltrang, tilrev sig store og små ting og blev tilsidst standset, da hun var ifærd med at stoppe en mægtig rulle klæde op under sin frakke. Da pludseligt sammenfald, blev fortvivlet, hjælpeløs og bad om hjælp. Var ikke menstrueret den pågældende dag. Følte sig sexuellystfuld opstemt under tyverierne.

Hun er reel, vederhæftig, lidt provinsiel, men velbegavet.

Sagen sluttet af Rigsadvokaten mod 3 års straffri vandel og tilsyn af Dansk Forsorgsselskab.

Sammenfallende:

SKEMA I.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Fader:	?	hidsig opfarende	?	hidsig brutal	streng dominerende	streng dominerende	streng dominerende	?	streng
Moder:	?	nervøs irriterbar depressiv ukærlig	streng missionsk	pirrelig	manio-depressiv	migræne ukærlig	hysterisk egoistisk kleptom	hysterisk egoistisk ukærlig	nervøs svagelig uselvstændig

Kramper og paroxystiske lidelser er kun fremkommet hos 1 i form af epilepsia symptomatica og hos 1 i form af ikke-familier migræne.

Patienternes alder varierer fra 38 til 57 år. De klimakterielle symptomer har hos patienterne varet fra få måneder til 3—4 år og i et en-

kelt tilfælde i 9 år, mens de episodiske kleptomane tyverier kun har optrådt ved særlige lejligheder, hvor patienterne har været særlig nervøse, oprevne og vrede; hvor de har været i skænderi, og hvor de har følt sig særlig mindreværdige. Hertil kommer i 2 tilfælde, at de pågældende kvinders sønner har »forladt« dem — een for at gifte sig, en anden for at tage til søs.

To af kvinderne er ugifte. En er gift, men har levet adskilt fra manden i en menneskealder. En er gift med en meget tilbagetrukket, tilsyneladende underkuet mand, der er 10 år ældre end hun. Fire er gift med mænd, som de afskyr samleje med. To er gift med mænd, der er ca. 10 år yngre end de selv (V, VII). To af kvinderne er gift 5 gange. Den ene af disse kvinder (VIII) giftede sig første gang med en 10 år ældre mand, anden ægtefælle var jævnaldrende med hende, den tredje og den fjerde var 1 år yngre, den femte er 5 år yngre end hun selv. Om den anden 5 gange giftede kvindes (VII) ægtefæller har den fjerde og femte været 11 år yngre end hun. En af kvinderne (IX) levede i et i sexuel henseende mislykket ægteskab med en 11 år ældre mand, og efter dennes død havde hun et længerevarende sexuel forhold til en 14 år yngre mand.

De er alle strengt og »gammeldags« opdraget af oftest hidsige, dominerende, brutale fædre — og mødre, der beskrives som hysteriske, pirrelige, nervøse, deprimerede og ukærlige.

Alle patienterne er emotionelt frustrerede, flere udtalt neurotiske. En af de ugifte og en af de gifte kvinder er frigide — et flertal af resten er sexuel utilfredsstillet i deres nuværende forhold.

De ting, der stjæles, omfatter beklædningsgenstande, bånd, småting etc. Tre stjæler sko (III, IV, VIII), hvad man vil kunne tillægge en symbolsk betydning og 1 en stor rulle klæde — den samme udtaler sig direkte associerende fra tyveriet til sexualitet, og hun er den eneste, der følte sig sexuel opstemt ved tyveriet.

To af patienterne stjæler både i puberteten og klimakteriet. En stjæler i et tidligere svangerskab, og en stjæler samtidig med, at hendes gravide datter stjæler.

Ved mentalobservationerne har man erklæret alle for strafuegnede, og domstolene har i alle tilfælde, undtagen 2 (III, VI), tilsluttet sig dette synspunkt.

To af patienterne er recidiveret, heraf den ene 2 gange.

Uden at man på baggrund af dette materiale sikkert kan tale for eller imod, hvorvidt der foreligger en direkte symbolhandling, tyder disse 9 sygehistorier dog afgjort på, at også andre faktorer end den psykiske instabilitet i klimakteriet spiller en fremtrædende rolle for disse kvinders stjeletrang. Selvom deres livsbilleder i det ydre har tegnet sig forskelligt, har de alle livet igennem haft svære intrapsykeiske spændinger og konflikter, der har fremkaldt sværere reuroser.

Jeg vil derfor mene, at selvom den med klimakteriet følgende sjælelige instabilitet kan være en provokerende faktor til kleptomani hos

kvinder, er dyberegående neurotiske, måske specielt sexualneurotiske, konflikter sikkert afgørende patogeniske (sygdomsfremkaldende) faktorer.

Niels Pape.

LITTERATUR:

- 1) *Gerhard Schmidt*: »Der Stehltrieb oder die Kleptomanie«, *Zentralblatt für die gesamte Neurologie und Psychiatri.* 92. bind, hefte 1—2, 1939 pp. 1—96.
- 2) *August Wimmer*: *Ann. med.-psychol.* 79, 211. 1921.
- 3) Den danske borgerlige straffelov af 15.4.1930.
- 4) *Carl Clemmesen*: *U.f.L.* 40. 1934, p. 1100.
- 5) *William Healy*: »The Individual Delinquent«.
- 6) *Stephan Hurwitz*: »Kriminologi« København 2. udg. 1951, p. 172.
- 7) *P. Dickmeiss*: »Acta psychiatrica et neurologica« (vol. XXI fasc. 1—3, 1946 pp. 217—231).
- 8) *Fenichel*: »The Psychoanalytic Theory Of Neuroses« 1945, pp. 370.